

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

ПЕРЕДМОВА

Підготовка до ЗНО, безумовно, трудомісткий процес, який вимагає від школярів старанності, концентрації уваги, мотивації та часу. Неабияких зусиль докладають і педагоги, щоб сприяти розвитку й удосконаленню в учнів знань, умінь і навичок з німецької мови. Практика свідчить, що кращих результатів на ЗНО досягають ті абітурієнти, які ретельно готувалися до уроків впродовж усього періоду навчання в школі. Тому підготовку до зовнішнього незалежного оцінювання варто розпочинати хоча б у 10 класі.

Видання складається з розділів, які містять необхідний теоретичний і лексичний матеріал, зразок тесту з коментарем щодо його виконання, зразок бланку відповідей з інструкціями щодо його заповнення, тренувальні вправи, які відповідають вимогам програми ЗНО з іноземних мов, бланки відповідей і ключі.

Структура посібника дозволяє обирати потрібний матеріал залежно від навчальних програм та індивідуальних особливостей учнів. Автори видання проаналізували, систематизували й використали найновіші здобутки української і зарубіжної германістики та лінгводидактики, врахували сучасні вимоги до формулювання мовних завдань.

Посібник буде корисним не лише учням і вчителям для підготовки до ЗНО, але й тим, хто хоче вивчати німецьку мову самостійно.

ПРОГРАМА

зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ ТЕСТУ

ЧАСТИНА I. ЧИТАННЯ

Вимоги щодо практичного володіння читанням як видом мовленнєвої діяльності

У тестах оцінюється рівень розуміння тексту, уміння випускника узагальнювати зміст прочитаного, виокремлювати ключові слова та визначати значення незнайомих слів за контекстом або словотворчими елементами.

Випускник розуміє прочитані автентичні тексти різних жанрів і стилів, що відображають реалії життя та відповідають віковим особливостям випускників шкіл; знаходить та аналізує необхідну інформацію, робить висновки з прочитаного; виділяє головну думку/ідею, диференціює основні факти і другорядну інформацію; аналізує і зіставляє інформацію, розуміє логічні зв'язки між частинами тексту.

Випускник читає і розуміє автентичні тексти різних жанрів і видів, розглядаючи їх як джерело різноманітної інформації і як засіб оволодіння нею.

Типи текстів

- Статті із періодичних видань;	- Меню, кулінарні рецепти;
- Листи (особисті, ділові тощо);	- Програми (телевізійні, радіо тощо);
- Оголошення, реклама;	- Особисті нотатки, повідомлення;
- Розклади (уроків, руху поїздів тощо);	- Уривки художніх творів.

Випускники повинні вміти:

- Виокремлювати загальну інформацію із документів, що використовуються в повсякденному спілкуванні (короткі повідомлення для друзів, оголошення, проспекти, меню і т. д.);
- Знаходити загальну та детальну інформацію із документів, що використовуються в повсякденному житті (оголошення, проспекти, меню, розклад руху поїздів тощо);
- Виділяти детальну інформацію про осіб, факти, події тощо;
- Розрізняти фактографічну інформацію і враження;
- Надавати точну та детальну інформацію в текстах, що стосується повсякденного життя, написаних розмовною літературною мовою;
- Сприймати точки зору авторів на конкретні та абстрактні теми;
- Розуміти різножанрові тексти, включаючи уривки художніх творів та творів публіцистичного стилю;
- Розуміти структуру тексту і розпізнавати зв'язки між його частинами.

ЧАСТИНА II. ВИКОРИСТАННЯ МОВИ

Вимоги щодо практичного володіння лексичним та граматичним матеріалом

У тестах оцінюється рівень знань лексичного і граматичного матеріалу випускників середніх шкіл. Випускник вміє аналізувати і зіставляти інформацію, добирати синоніми, фразові дієслова відповідно до контексту, розуміє логічні зв'язки у тексті.

Випускники повинні вміти:

- Ідентифікувати та вибирати правильні формулювання для вживання в мові лексичних одиниць та граматичних конструкцій в процесі писемного спілкування.

У тестах використовуються зразки писемного мовлення країни, мова якої вивчається. Уміння випускників перевіряються за допомогою тестових завдань множинного вибору (з вибором однієї правильної відповіді). Тест складається із коротких текстів/уривків текстів обсягом до 200 слів, які перевіряють розуміння інструкцій, офіційних повідомлень та рекламних оголошень, а також уривків із рекламних буклетів, листів, газет, журналів.

ЧАСТИНА ІІІ. ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ**Вимоги щодо практичного володіння письмом як видом мовленнєвої діяльності**

У тесті перевіряється уміння здійснювати спілкування у писемній формі відповідно до поставлених комунікативних завдань.

Випускник володіє функціональними стилями писемного мовлення в межах, визначених програмою загальноосвітніх навчальних закладів з іноземних мов, що також відповідає загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти (рівень B1).

Випускник уміє писати особисті і ділові листи, використовуючи формули мовленнєвого етикету, прийняті в країнах, мова яких вивчається, розповідаючи про окремі факти та події свого життя, висловлюючи власні міркування і почуття, описуючи плани на майбутнє та запитуючи аналогічну інформацію, а також передавати повідомлення у вигляді записки довільної форми.

Випускник уміє повідомити про перебіг подій, описати людину або предмет; написати повідомлення про побачене, прочитане, почуте; уміє обґрунтувати власну точку зору.

Завдання для писемного мовлення формулюється у вигляді мовленнєвих ситуацій, у змісті яких мають бути чітко визначені мета і об'єкт спілкування. Вибір комунікативної ситуації передбачає міжкультурне спілкування, і відтак зміст мовленнєвих ситуацій має включати соціокультурні особливості країни, мова якої вивчається і України.

Обсяг письмового висловлювання складає не менш ніж 100 слів.

Форма завдання

Ця складова частина тесту передбачає створення власного письмового висловлювання відповідно до запропонованої комунікативної ситуації. Від випускників вимагається написати власне письмове висловлювання на основі конкретної ситуації і направляючих вказівок: письмових підказок (повідомлень, листів, оголошень, реклами тощо).

Випускники повинні вміти:

- Писати розповідь, передавати/розказувати про перебіг подій, описати людину, предмет;
- Написати статтю, щоб передати/переказати перебіг подій, надати детальний опис та порівняння людей, предметів;
- Передати особисті повідомлення в короткому листі відповідного зразка або в довільній формі, щоб сформулювати запрошення, описати почуття, привітати з успіхом, подякувати, вибачитися чи запропонувати допомогу або відповісти на повідомлення такого типу;
- Висловити свою точку зору та аргументувати її.

Від випускників вимагається написати іноземною мовою особистого листа, повідомлення статтю, висловлюючи власні думки.

Від випускників очікується адекватне використання лексики та граматики відповідно до заданої комунікативної ситуації та з використанням відповідного стилю. Їм також потрібно вміти передавати власну точку зору, ставлення, особисті відчуття та робити висновки.

СФЕРИ СПІЛКУВАННЯ**Тематика текстів для читання та використання мови****I. Особистісна сфера**

- Повсякденне життя і його проблеми
- Сім'я. Родинні стосунки.
- Характер людини.
- Режим дня.
- Здоровий спосіб життя.
- Плани на майбутнє, вибір професії.
- Стосунки з однолітками, в колективі.
- Світ захоплень.
- Дозвілля, відпочинок.
- Особистісні пріоритети.
- Дружба, любов

II. Публічна сфера.

- Навколишнє середовище.
- Життя в країні, мова якої вивчається.
- Подорожі, екскурсії.
- Культура і мистецтво в Україні та в країні, мова якої вивчається.
- Спорт в Україні та в країні, мова якої вивчається.
- Література в Україні та в країні, мова якої вивчається.
- Засоби масової інформації.
- Молодь і сучасний світ.
- Людина і довкілля.
- Одяг.
- Покупки.
- Харчування.
- Науково-технічний прогрес, видатні діячі науки.
- Україна у світовій спільноті.
- Свята, знаменні дати, події в Україні та в країні, мова якої вивчається.
- Традиції та звичаї в Україні та в країні, мова якої вивчається.
- Видатні діячі історії та культури України та країни, мова якої вивчається.
- Визначені об'єкти історичної та культурної спадщини України та в країні, мова якої вивчається.
- Музеї, виставки.
- Кіно, телебачення.
- Обов'язки та права людини.
- Міжнародні організації, міжнародний рух.

III. Освітня сфера.

- Освіта, навчання, виховання.
- Шкільне життя.
- Улюблені навчальні предмети.
- Система освіти в Україні та в країні, мова якої вивчається.
- Іноземні мови у житті людини.

ВИМОГИ ЩОДО ВОЛОДІННЯ МОВНОЮ КОМПЕТЕНЦІЄЮ

Морфологія

Артикль: Означений артикль. Неозначений артикль. Нульовий артикль

Іменник: Рід іменників. Однина і множина іменників. Сильна, слабка, жіноча відміна іменників

Прикметник: Сильна, слабка, мішана відміна прикметників. Ступені порівняння прикметників

Прислівник: Прислівники місця, часу, причини й мети, модальні, займенникові прислівники. Ступені порівняння прислівників

Займенники: Особові, присвійні, вказівні, питальні, відносні, неозначені займенники. Взаємний, безособовий займенник

Числівник: Кількісні і порядкові числівники

Прийменник: Прийменники, що керують родовим відмінком. Прийменники, що керують давальним відмінком. Прийменники, що керують знахідним відмінком. Прийменники, що керують давальним і знахідним відмінком

Дієслово: Сильні, слабкі, неправильні дієслова. Модальні дієслова. Зворотні дієслова. Утворення і вживання часових форм дієслів: *Präsens, Präteritum, Perfekt, Plusquamperfekt, Futurum I*. Пасивний стан дієслова: *Präsens Passiv, Präteritum Passiv*. Наказовий спосіб дієслів. Неозначена форма (Infinitiv) з часткою *zu* і без неї. Інфінітивні звороти *um ... zu, (an)statt ... zu, ohne ... zu*. Дієприкметники: *Partizip I, Partizip II*

Синтаксис

Речення: розповідне, питальне, спонукальне речення. Члени речення. Прямий і зворотний порядок слів.

Складносурядне речення зі сполучниками сурядності, які не впливають на порядок слів: *und, aber, oder, denn, sondern*, та сполучниками і сполучниками-прислівниками, які можуть впливати на порядок слів: *darum, trotzdem, dann, deshalb*.

Складнопідрядне речення: означальні підрядні речення (*Attributsätze*). З'ясувальні підрядні речення (*Objektsätze*). Підрядні часу (*Temporalsätze*). Підрядні причини (*Kausalsätze*). Підрядні мети (*Finalsätze*). Підрядні місця (*Lokalsätze*). Умовні підрядні речення (*Konditionalsätze*).

ПОРАДИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Займайтеся іноземною мовою регулярно. Краще кожного дня потрохи, ніж, наприклад, один раз у тиждень, але декілька годин підряд. Наукою і практикою доведено: **чим більша частотність занять, тим більшу ефективність вони мають.** Не робіть великих перерв між заняттями, щоб не забути матеріал.

Якомога більше читайте тексти різного ступеня складності іноземною мовою. Під час читання не шукайте негайно переклад невідомого слова у словнику, — спробуйте спочатку здогадатися його значення самі, без словника. Особливу увагу приділяйте читанню **вголос**, що сприяє активному засвоєнню мови.

Вчіть багато напам'ять іноземною мовою (як поезію, так і прозу). Разом із поглибленням та розширенням знань з мови це сприятливо вплине на розвиток вашої пам'яті та ерудиції. Чим далі, тим легше (і тому цікавіше) буде вивчати іноземну мову.

Не захоплюйтеся лише одним способом вивчення (читанням, перекладом, роботою зі словником тощо), щоб не створювати монотонності під час навчання, бо монотонність втомлює. Обов'язково урізноманітнюйте і **чергуйте форми занять.** Оскільки мова — явище багатостороннє, то для її оволодіння необхідно **користуватися різноманітними методами** і прийомами.

Записуйте вивчені слова і вирази у заведений спеціально для цього зошит (словник) і час від часу переглядайте його для повторення лексичного запасу.

При перекладі іноземною мовою **перекладайте думку, а не окремі слова.** Якщо ви захочете (особливо під час розмови з іноземцем) перекласти іноземною мовою певне речення, але, на жаль, не знатимете якого-небудь слова, то нічого страшного не станеться. Вам не потрібно буде шукати у словнику або у своїй пам'яті переклад саме цього слова. Постарайтеся передати думку, виражену в цьому реченні, **іншими словами, які ви вже знаєте** і можете швидко та без проблем згадати. Іноземну мову вивчають, в основному, для того, щоб одержувати або передавати певну інформацію, тобто для спілкування між людьми.

Не бійтеся жодних труднощів! Не розчаровуйтеся і ні в якому разі не кидайте назовсім свої заняття іноземною мовою після перших невдач чи труднощів. Успішне подолання перешкод на шляху до оволодіння іноземною мовою принесе радість, задоволення, впевненість і віру в себе. Систематичні заняття мовою сприяють прищепленню і зміцненню багатьох чудових рис характеру: працьовитості, терпіння, наполегливості, почуття обов'язку, цілеспрямованості тощо. У процесі регулярних занять загартовується сила волі, так потрібна людині в житті.

Використовуйте кожен можливість для спілкування іноземною мовою. У такий спосіб ви будете застосовувати на практиці свої знання й удосконалювати їх. У результаті отримаєте задоволення від того, що марно витрачаєте свій час. Ви відчуєте корисність і потрібність вашої праці у вивченні мови.

Не бійтеся робити помилки! Нехай вас не лякають невеликі відхилення, наприклад, від граматичної норми! Від помилок ніхто не застрахований, тим більше той, хто вивчає іноземну мову. Страх перед помилкою є причиною багатьох невдач людини.

Будь-яка людина, незалежно від віку, статі, попередньої мовної підготовки тощо, при бажанні може вивчити декілька іноземних мов. Це доведено прикладами з життя багатьох людей, найяскравіший серед яких, напевно, — досягнення німецького археолога Генріха Шліманна.. Вчений хотів присвятити своє життя вивченню древнього світу, а для цього йому потрібно було знати іноземні мови. На жаль, у дитинстві і в юності він мав погану пам'ять, так необхідну при вивченні іноземних мов. Проте німецький учений не здався, а наполегливо працював. Завдяки тренуванням досяг того, що для вивчення однієї іноземної мови витрачав, в середньому, не більше півроку і в результаті оволодів більше як 20 мовами. Це допомогло йому зробити чимало відкриттів в археології, а найголовніше — віднайти легендарну Трою, про що він мріяв усе життя.

Нехай життєвий і науковий подвиг Шліманна стане для вас орієнтиром у вашій праці над мовою і в житті взагалі!

РОЗДІЛ I.

ГРАМАТИЧНИЙ ДОВІДНИК

ЧАСТИНИ МОВИ

Дієслово виражає процес, дію або стан предмета:

malen, erzählen, aufmachen, suchen, besuchen, sich fühlen, sein.

Іменник виражає предмет у широкому розумінні цього слова (матеріальні речі, почуття, абстрактні поняття, власні назви тощо):

der Tisch, das Buch, die Blume, das Lesen, die Freude, die Freiheit.

Артикль вказує на рід, число та відмінок іменника:

der, die, das, ein, eine; der Vater, dem Vater, den Vater.

Займенник вказує на предмет або його властивості, не називаючи їх, і замінює іменник або прикметник:

ich, du, er, dieser, mein, sein, jeder.

Прикметник виражає ознаку або властивість предмета (величину, колір, її тривалість тощо):

groß, klein, breit, rot, wichtig, eisern.

Числівник позначає кількість предметів або їхнє порядкове місцев певному ряду:

zwei, neunzehn, neunzig, der neunte.

Прислівник виражає характер дії або процесу (місце, час, тривалість, причину, ступінь, мету тощо):

schnell, langsam, lange, heute, bald.

Прийменник вказує на певні взаємозв'язки між словами в реченні (часові, просторові, причинові тощо):

in, an, auf, um, nach, mit, ohne, über.

Сполучник з'єднує члени речення і цілі речення:

und, aber, denn, damit, weil, dass, damit, entweder ... oder.

Частка надає певних додаткових смислових та емоційних відтінків членам речення або цілим реченням:

nur, erst, bloß, nicht, eben, ebenfalls, auch, etwa, ja, zu, nun.

Вигук виражає різноманітні почуття та відчуття, не називаючи їх, або відтворює звуки природи:

ach, ätsch, brr, ei, hallo, hihi, hm, hurra, oho, pfui, miau, quak.

Іменник, дієслово, займенник, прикметник, числівник і прислівник — **повнозначні** частини мови, тому що вони мають лексичне і граматичне значення і є членами речення. Інші частини мови **службові**.

Повнозначні частини мови мають характерні для кожної з них певні властивості, які називають категоріями. Наприклад, категорія часу в дієслова означає, що воно може стояти в одній з часових форм теперішнього, минулого чи майбутнього часу, тобто виражати певні часові відношення (*ich male, ich habe gemalt, ich werde malen*); категорія відмінка в іменника означає, що він може змінюватися за відмінками і виражати водночас певні відношення між предметами (*der Bruder, des Bruders, dem Bruder, den Bruder*).

ДІЄСЛОВО

Категорії дієслова

Категорія **особи** вказує на особу, до якої відноситься дієслово. Певна особа виражена відповідним особовим займенником. Залежно від того, після якого особового займенника стоїть дієслово чи до якого займенника воно відноситься, розрізняють три особи:

перша — після *ich, wir*;

друга — після *du, ihr*;

третья — після *er (sie, es), sie*.

Число вказує на кількість осіб (предметів), до яких відноситься певне дієслово, наприклад, кількість осіб чи предметів, які виконують дію, виражену дієсловом, тощо:
однина — після *ich, du, er (sie, es)*; множина — після *wir, ihr, sie*.

Категорії **особи** і **числа** взаємопов'язані: кожне дієслово виражає дію (або процес чи стан), яку виконує певна особа (чи особи):

	однина:	множина:	
1.	ich	wir	(перша особа)
2.	du	ihr	(друга особа)
3.	er (sie, es)	sie (Sie)	(третя особа)

Категорія **часу** вказує на часові відносини, виражені дієсловом: теперішність, минуле, майбутнє, а також попередність дії по відношенню до іншої дії та ін. У німецькій мові існують такі форми для вираження цих відносин: Präsens, Präteritum (інша назва — Imperfekt), Perfekt, Plusquamperfekt, Futur I і Futur II.

Категорія **способу** вказує на характер протікання дії або на відношення дії, процесу чи стану до дійсності. Існують три способи: Indikativ (дійсний), Konjunktiv (умовний), Imperativ (наказовий). Причому тут немає співпадіння з українською мовою. Це стосується особливо Konjunktiv, якому лише частково відповідає український умовний спосіб.

Категорія **стану** вказує на те, хто є виконавцем, носієм чи причиною дії. Ця категорія виражає різні відношення дії до її суб'єкта та об'єкта, спрямованість дії від суб'єкта на об'єкт чи навпаки: Aktiv, Passiv, Stativ (інша назва — Zustandspassiv).

Основні форми дієслова

Основними формами дієслова є **Infinitiv I, Präteritum Indikativ Aktiv** і **Partizip II**. Залежно від способу утворення цих основних форм дієслова поділяються на такі основні групи: **сильні** і **слабкі** (інша назва — дієслова сильної або слабкої дієвідміни). Деякі дієслова мають ознаки сильної і слабкої дієвідмін одночасно, утворюють Präteritum за слабкою дієвідміною, а Partizip II — за сильною, чи, навпаки, мають подвійні форми Präteritum або Partizip II без зміни значення дієслова та інші особливості (“**неправильні**”, інша назва — **мішана** дієвідміна).

Дієслова “неправильної” дієвідміни

Дієслова, які утворюють основні форми за слабкою і сильною відміною одночасно без істотної зміни значення дієслова, зокрема такі:

<i>gären</i>	<i>gärte/ gor</i>	<i>gegärt/ gegoren;</i>
<i>glimmen</i>	<i>glimmte/ glomm</i>	<i>geglimmt/ geglommen;</i>
<i>klimmen</i>	<i>klimmte/ klomm</i>	<i>geklimmt/ geklommen;</i>
<i>melken</i>	<i>melkte/ molk</i>	<i>gemelkt/ gemolken;</i>
<i>schallen</i>	<i>schallte/ scholl</i>	<i>geschallt/ geschollen;</i>
<i>senden</i>	<i>sendete/ sandte</i>	<i>gesendet/ gesandt;</i>
<i>sieden</i>	<i>siedete/ sott</i>	<i>gesiedet/ gesotten;</i>
<i>weben</i>	<i>webte/ wob</i>	<i>gewebt/ gewoben;</i>
<i>wenden</i>	<i>wendete/ wandte</i>	<i>gewendet/ gewandt.</i>

У сучасній німецькій мові існує тенденція вживати *klimmen, melken, schallen, senden, sieden* і *wenden*, а також *gären* у переносному значенні (*бродити, бурлити* — про почуття) переважно у слабкій формі. Дієслово *gären* у прямому значенні (*бродити* — про пиво) переважно сильне.

Дієслово *senden* у значенні *передавати* (по радіо, телебаченню) утворює основні форми за слабкою дієвідміною, у значенні *вислати* — переважно за сильною:

Im Fernsehen wurden Nachrichten gesendet.

По телебаченню *передавали* новини.

Er hat ihr einen Brief gesandt (або: gesendet).

Він *вислав* їй листа.

Дієслово *weben* у прямому значенні (*ткати*) утворює основні форми за слабкою дієвідміною, у переносному значенні (у сполученні із займенником *sich*) (*утворюватися, сплітатися*) — за сильною:

Sie hat einen Teppich gewebt.

Вона **в**иткала килим.

Schreckliche Legenden haben sich um Dracula gewoben. Страшні легенди **сп**лелися навколо Дракули.

Дієслово *wenden* у значенні “*перевертати, перегортати*” утворює основні форми за слабкою дієвідміною, а у значенні “*звертатися*” (у сполученні зі зворотним займенником *sich*) — за сильною:

Die Mutter hat die Plinse gewendet.

Мама **п**еревернула млинець.

Ich habe mich an ihn gewandt.

Я **з**вернувся до нього.

Das Auto hat dort gewendet.

Автомобіль **п**овернув там.

Дієслова *abwenden, anwenden, aufwenden, einwenden, umwenden*, утворюють основні форми переважно за сильною дієвідміною, дієслово *entwenden* майже виключно за сильною дієвідміною, *verwenden* за слабкою і сильною одночасно.

Наступні дієслова утворюють Präteritum за слабкою відміною, а Partizip II — за сильною, чи навпаки, або мають подвійні варіанти деяких основних форм:

<i>backen</i>	<i>backte/ buk</i>	<i>gebacken;</i>
<i>hauen</i>	<i>haute/ hieb</i>	<i>gehauen;</i>
<i>mahlen</i>	<i>mahlte</i>	<i>gemahlen;</i>
<i>salzen</i>	<i>salzte</i>	<i>gesalzt/ gesalzen;</i>
<i>spalten</i>	<i>spaltete</i>	<i>gespaltet/ gespalten.</i>

Дієслово *backen* у значенні *пекти* утворює Präteritum Indikativ Aktiv за слабкою або сильною дієвідміною паралельно, а у значенні *прилипнути, приклеїтися* — лише за слабкою:

Der Bäcker backte (рідше: buk) Brot.

Пекар **с**нік хліб.

Der Schnee backte an den Stiefeln.

Сніг **п**рилип до чобіт.

Дієслово *hauen* (*рубати, вдарити*) утворює Präteritum Indikativ Aktiv за сильною дієвідміною лише тоді, коли йдеться про удари зброєю і поранення. У всіх решта випадках, у т. ч. у сталих виразах (*auf die Pauke hauen, zu Boden hauen, jemanden übers Ohr hauen*), вживаємо у Präteritum Indikativ Aktiv слабку форму *haute*:

Er hieb mit dem Schwert auf ihn ein.

Він **в**дарив його мечем.

Er haute mit der Faust auf den Tisch.

Він **в**дарив кулаком по столу.

Дієслова *salzen* (*солити*) і *spalten* (*колоти*) у переносному значенні утворюють Partizip II лише за сильною відміною. В інших випадках — за обома дієвідмінами одночасно:

Sie hat die Suppe gesalzt/ gesalzen.

Вона **п**осолила суп.

Ich habe das Scheit gespaltet/ gespalten.

Я **р**озколов поліно.

Die Welt hat sich in zwei Lager gespalten.

Світ **р**озколовся (**р**озколотий) на два табори.

Дієслова з подвійними варіантами основних форм

Деякі дієслова (*bewegen, bleichen, erlöschen, erschrecken, hängen, saugen, schaffen, schleifen, stecken, weichen, wiegen* та ін.) мають подвійні форми (крім *stecken*, яке має лише слабку форму Partizip II). Значення дієслова змінюється залежно від його приналежності до дієвідміни:

<i>bewegen (bewog, bewogen)</i>	<i>спонукати;</i>
<i>bewegen (sich) (bewegte, bewegt)</i>	<i>рухати(ся), зворушувати;</i>
<i>bleichen (blich, geblichen)</i>	<i>линяти, бліднути;</i>
<i>bleichen (bleichte, gebleicht)</i>	<i>вибілювати;</i>
<i>erschrecken (erschrak, erschrocken)</i>	<i>злякатися;</i>
<i>erschrecken (erschreckte, erschreckt)</i>	<i>злякати;</i>

<i>hängen (hängte, gehängt)</i>	<i>вішати;</i>
<i>hängen (hing, gehangen)</i>	<i>висіти;</i>
<i>schaffen (schaffte, geschafft)</i>	<i>досягти, здійснити</i>
<i>schaffen (schuf, geschaffen)</i>	<i>творити, створити;</i>
<i>schleifen (schleifte, geschleift)</i>	<i>тягнути, волочити;</i>
<i>schleifen (schliff, geschliffen)</i>	<i>шліфувати;</i>
<i>stecken (steckte, gesteckt)</i>	<i>вставляти;</i>
<i>stecken (stak, gesteckt)</i>	<i>знаходиться, стирчати;</i>
<i>weichen (weichte, geweicht)</i>	<i>розм'якшити;</i>
<i>weichen (wich, gewichen)</i>	<i>поступатися;</i>
<i>wiegen (wiegte, gewiegt)</i>	<i>гойдати, колисати;</i>
<i>wiegen (wog, gewogen)</i>	<i>зважувати, важити.</i>

*Das Bild hat an der Wand **gehangen** (висіла).*

*Das Bild **hing** an der Wand (висіла).*

*Ich habe das Bild an die Wand **gehängt** (новісив).*

*Der Wind hat die Blätter der Bäume **bewegt** (рухав).*

*Dieses Ereignis hat ihn tief **bewegt** (зворушила).*

*Was hat dich zum Weggehen **bewogen**? (спонукало).*

Особові та безособові дієслова

Більшість дієслів є **особовими** (вживаються у всіх особах і часових формах з будь-якими іменниками і займенниками в ролі підмета).

Безособові дієслова мають лише форму третьої особи однини і вживаються із займенником *es*. Вони виражають здебільшого явища природи або почуття людини:

Es regnet. Es schneit. Es graut mir. Es hat gedonnert und geblitzt.

Дієслова *dürsten, flimmern, frieren, frösteln, gruseln, klingeln, klopfen, läuten, schaudern, schmerzen, sich wundern* та деякі інші можуть вживатися із займенником *es*, тобто поводитися як безособові дієслова, але у певних випадках вони виступають як особові дієслова (тобто вживаються разом з особовим займенником або іменником):

Ich friere. Es friert mich. Jemand klingelt an der Tür. Es klingelt.

Перехідні та неперехідні дієслова

Перехідними називають дієслова, які потребують прямого додатка в **Akkusativ**, тобто після них можемо поставити запитання **wen? was? (кого? що?)** і назвати предмет, на який спрямована виражена дієсловом дія. Перехідними ці дієслова вважають також тоді, коли вони в реченні не стоять разом з **Akkusativ**, але іменник в **Akkusativ** потенційно можливий. У словниках їх позначають буквами *vt* (**betreten vt, heiraten vt**):

achten, anrufen, bewundern, malen, sehen, tragen та ін.

Ich male. Ich male eine Blume.

Неперехідні дієслова не потребують прямого додатка в **Akkusativ**, а вимагають додатка в інших відмінках або додатка з прийменником. У словниках їх позначають буквами *vi* (**helfen vi, denken vi**):

begegnen (+ D.), gefallen (+ D.), denken (an + A.), erkranken (an + D.), passen (zu + D.), träumen (von + D.) та ін.

Дієслова з префіксами і складні дієслова

До **невідокремлюваних** префіксів належать *be-, ge-, er-, ent-, emp-, miss-, ver-, zer-*. Їх пишемо завжди разом з дієсловом, і на них **наголос не падає**:

Ich besuche oft meinen Freund. Du erzählst immer interessant. Sie versteht alles. Alles gefällt mir hier.

Виняток: Префікс *miss-* у дієсловах *missachten, missbehagen, missgestalten* і *missverstehen* наголошений, але не відокремлюється:

ich missverstehe, es missbehagt mir, er missgestaltet.

До **відокремлюваних** префіксів належать *ab-, an-, aus-, auf-, bei-, ein-, hin-, hinaus-, hinein-, her-, heraus-, hervor-, mit-, nach-, zu-* та інші. Вони завжди **наголошені**. Їх у деяких випадках відокремлюємо від дієслова і ставимо у кінці речення:

anziehen — *Ich ziehe den Mantel an.*
aufstehen — *Ich stehe um 8 Uhr auf.*
zumachen — *Ich mache die Tür zu.*

Префікси *durch-, hinter-, über-, um-, unter-* і *wider-*, а також слово *wieder-*, як перший елемент складного дієслова, можуть бути відокремлюваними, якщо на них падає наголос, або невідокремлюваними, якщо наголос на них не падає. Значення дієслова при цьому змінюється залежно від наголосу:

übersetzen перевозити;
übersetzen перекладати;
umschreiben переписувати;
umschreiben описувати;
unterschlagen підбивати;
unterschlagen приховувати.

Складними називають дієслова, у яких окремі складові є повнозначними словами:

fernsehen = *fern* + *sehen*;
vollbringen = *voll* + *bringen*;
teilnehmen = *Teil* + *nehmen*;
wiederholen = *wieder* + *holen*.

Präsens Indikativ Aktiv

Основна схема відмінювання дієслів у Präsens Indikativ Aktiv

		однина:		множина:	
1.	ich	-e	wir	-en	(перша особа)
2.	du	-(e)st	ihr	-(e)t	(друга особа)
3.	er (sie, es)	-(e)t	sie (Sie)	-en	(третя особа)

Відмінювання дієслів у Präsens Indikativ Aktiv

1. ich *male* wir *malen* ich *lerne* wir *lernen*
 2. du *malst* ihr *malt* du *lernst* ihr *lernt*
 3. er (sie, es) *malt* sie (Sie) *malen* er *lernt* sie *lernen*

Примітка: Для спрощення і кращої наочності на всіх схемах відмінювання дієслова у посібнику вказані третя особа однини *er* замість *er (sie, es)* і третя особа множини *sie* замість *sie (Sie)*.

Для того, щоб провідміняти дієслово, слід зробити такі дії:

- відкинути закінчення неозначеної форми (-en або -n);
- до **основи** додати відповідне **особове закінчення**.

За основною схемою відмінюється більшість дієслів у німецькій мові. Деякі дієслова (див. нижче) відмінюються не повністю за основною схемою, а мають певні особливості (зміна кореневих голосних, приголосних, відокремлення префікса тощо).

Особливі випадки відмінювання у Präsens Indikativ Aktiv

Кореневий голосний *e* переходить в *i* (*ie*) у другій та третій особах однини у майже всіх сильних дієсловах:

<i>befehlen</i>	<i>brechen</i>	<i>empfehlen</i>	<i>erschrecken</i>	<i>essen</i>
<i>fressen</i>	<i>geben</i>	<i>geschehen</i>	<i>helfen</i>	<i>lesen</i>
<i>nehmen</i>	<i>schmelzen</i>	<i>sehen</i>	<i>sprechen</i>	<i>sterben</i>
<i>treffen</i>	<i>treten</i>	<i>vergessen</i>	<i>werfen</i>	

У дієслові *erlöschen* *ö* переходить в *i*, а в дієслові *nehmen* змінюється приголосний. Довгота і короткість голосного при переході *e* в *i* (*ie*) зберігаються, за винятком дієслів *nehmen* і *treten*:

1. ich	<i>helfe</i>	<i>lese</i>	<i>sehe</i>	<i>nehme</i>	<i>gebe</i>	<i>esse</i>	<i>erlösche</i>
2. du	<i>hilfst</i>	<i>liest</i>	<i>siehst</i>	<i>nimmst</i>	<i>gibst</i>	<i>isst</i>	<i>erlischst</i>
3. er	<i>hilft</i>	<i>liest</i>	<i>sieht</i>	<i>nimmt</i>	<i>gibt</i>	<i>isst</i>	<i>erlischt</i>

Примітка: Перехід *e* в *i* (*ie*) не відбувається у сильних дієсловах *bewegen*, *gehen*, *genesen*, *heben*, *stehen* і *weben*:
ich bewege, *du bewegst*, *er bewegt*; *ich gehe*, *du gehst*, *er geht*.

Кореневий голосний *a* переходить в *ä* в другій та третій особах однини у майже всіх сильних дієсловах (у дієслові *stoßen* кореневий голосний *o* переходить в *ö*):

<i>backen</i>	<i>braten</i>	<i>empfangen</i>	<i>fahren</i>	<i>fallen</i>	<i>wachsen</i>
<i>fangen</i>	<i>geraten</i>	<i>halten</i>	<i>laden</i>	<i>lassen</i>	<i>waschen</i>
<i>laufen</i>	<i>raten</i>	<i>schlafen</i>	<i>schlagen</i>	<i>tragen</i>	

1. ich	<i>falle</i>	<i>fahre</i>	<i>laufe</i>	<i>schlafe</i>	<i>trage</i>	<i>wasche</i>	<i>stoße</i>
2. du	<i>fällst</i>	<i>fährst</i>	<i>läufst</i>	<i>schläfst</i>	<i>trägst</i>	<i>wäschst</i>	<i>stößt</i>
3. er	<i>fällt</i>	<i>fährt</i>	<i>läuft</i>	<i>schläft</i>	<i>trägt</i>	<i>wäscht</i>	<i>stößt</i>

Примітка: Перехід *a* в *ä* не відбувається у дієсловах *schaffen* і *saugen*:
ich schaffe, *du schaffst*, *er schafft*.

Модальні дієслова, а також *wissen* відмінюються в однині так:

1. ich	<i>will</i>	<i>soll</i>	<i>kann</i>	<i>muss</i>	<i>darf</i>	<i>mag</i>	<i>weiß</i>
2. du	<i>willst</i>	<i>sollst</i>	<i>kannst</i>	<i>musst</i>	<i>darfst</i>	<i>magst</i>	<i>weißst</i>
3. er	<i>will</i>	<i>soll</i>	<i>kann</i>	<i>muss</i>	<i>darf</i>	<i>mag</i>	<i>weiß</i>

У множині усі дієслова з попередніх трьох груп відмінюються за основною схемою (= голосний не змінюється):

1. wir	<i>helfen</i>	<i>lesen</i>	<i>tragen</i>	<i>fallen</i>	<i>müssen</i>	<i>wollen</i>	<i>können</i>	<i>wissen</i>
2. ihr	<i>helft</i>	<i>lest</i>	<i>tragt</i>	<i>fallt</i>	<i>müsst</i>	<i>wollt</i>	<i>könnt</i>	<i>wisst</i>
3. sie	<i>helfen</i>	<i>lesen</i>	<i>tragen</i>	<i>fallen</i>	<i>müssen</i>	<i>wollen</i>	<i>können</i>	<i>wissen</i>

Дієслова *sein* (бути), *haben* (мати) і *werden* (ставати) вживаються і як повнозначні, і як допоміжні.

У ролі повнозначного дієслова (у самостійному вживанні) вони зберігають основне лексичне значення і їх відповідно перекладають:

<i>Ich bin Student.</i>	<i>Я (є) студент.</i>
<i>Ich habe eine Schwester.</i>	<i>Я маю сестру (У мене є сестра).</i>
<i>Die Tage werden kürzer.</i>	<i>Дні стають коротшими.</i>

Дієслова *sein*, *haben* і *werden* вживаються в ролі допоміжних для утворення багатьох дієслівних форм (Perfekt, Futurum, Passiv, Stativ та ін.), втрачаючи водночас основне лексичне значення. У реченні *Ich habe getanzt*, наприклад, “*habe getanzt*” розглядається як єдине ціле (як Perfekt від *tanzen*), а не окремо *habe* і *getanzt*. Дієслово *haben* виконує тут лише певну службову функцію — вказує на число й особу.

<i>sein:</i>	<i>haben:</i>	<i>werden:</i>
1. ich bin	ich <i>habe</i>	ich <i>werde</i>
2. du bist	du hast	du wirst
3. er ist	er hat	er wird
1. wir sind	wir <i>haben</i>	wir <i>werden</i>
2. ihr seid	ihr <i>habt</i>	ihr <i>werdet</i>
3. sie sind	sie <i>haben</i>	sie <i>werden</i>

У дієсловах зі зворотним займенником **sich** (*sich anziehen*, *sich befinden*, *sich erholen*, *sich erinnern*, *sich freuen*, *sich waschen*, *sich wundern* та ін.) відмінюються одночасно дієслово і займенник *sich*:

1. ich <i>kämme</i> mich	wir <i>kämmen</i> uns
2. du <i>kämmst</i> dich	ihr <i>kämmt</i> euch
3. er <i>kämmt</i> sich	sie <i>kämmen</i> sich

Зверніть увагу на схему:

1. ich — mich	wir — uns
2. du — dich	ihr — euch
3. er — sich	sie — sich

Примітка: *sich* відмінюється однаково у всіх часових формах дієслова:

Ich habe mich gekämmt. Du hast dich gekämmt. Ich werde mich kämmen.

У дієсловах *sich anhören*, *sich ansehen*, *sich einbilden*, *sich erlauben*, *sich merken*, *sich notieren*, *sich überlegen*, *sich vorstellen* та деяких інших займенник **sich** стоїть у **Dativ** (що яскраво бачимо у першій і другій особах однини, де замість *mich* і *dich* вживаємо відповідно **mir** і **dir**):

Ich sehe mir (не mich!) einen Film an. Du siehst dir (не dich!) ... an.

Kannst du dir das vorstellen? Ich kann mir das nicht vorstellen.

Примітка: У словниках вказують Dativ зворотного займенника *sich*. Якщо ж такої вказівки немає, то *sich* ставимо в Akkusativ:

sich (D.) merken, sich (D.) ansehen, sich (D.) notieren.

Дієслово **tun** (робити) відмінюється так:

1. ich tue	wir tun
2. du tust	ihr tut
3. er tut	sie tun

Слабкі дієслова, основа яких закінчується на **t, d** і буквосполучення **chn, dn, ffn, gn, dm** і **tm** (наприклад, *atmen, öffnen, reden, warten, zeichnen*), і **сильні** дієслова, основа яких закінчується на **t, d** і які мають при цьому в корені **i, ie** або **ei** (наприклад, *binden, bitten, finden, schneiden, streiten*), одержують у **другій особі однини** закінчення **-est** (а не **-st**), а в **третій особі однини** і в **другій особі множини** закінчення **-et** (а не **-t**), тобто додаємо **-e-**, щоб легше читати:

du atmest, er atmet, ihr atmet, du öffnest, sie bittet, ihr bittet.

Дієслова (**сильні** або **слабкі**), основа яких закінчується на **s, ss, ß, z, tz, x** (*blasen, essen, gießen, lassen, heißen, heizen, lassen, messen, platzen, putzen, reißen, schießen, schließen, sitzen, stoßen, tanzen* та ін.) в **другій та третій особах однини** збігаються (**s** випадає у 2-й особі однини):

du sitzt — er sitzt, du heißt — er heißt, du tanzt — er tanzt.

Сильні дієслова, основа яких закінчується на *t* (*bersten, braten, halten, fechten, flechten, gelten, raten, schelten, treten*) і дієслово *laden* у **третій особі однини** не мають закінчень. У **другій особі множини** вони мають закінчення **-et**:

er brät, er ficht, das gilt, er hält, er lädt, sie rät, er schilt, er tritt;
ihr haltet, ihr fechtet, ihr ladet, ihr ratet, ihr tretet.

Відокремлюваний префікс ставимо в кінці речення, якщо присудок складається з одного дієслова:

Ich mache das Fenster auf. — *aufmachen*
 Я відчиняю вікно.

Er zieht den Mantel an. — *anziehen*
 Він одягає пальто.

Ich lade dich zum Konzert ein. — *einladen*
 Я запрошую тебе на концерт.

Так само відмінюються **складні** дієслова і дієслова з префіксами *durch-*, *hinter-*, *über-*, *um-*, *unter-*, *wider-*, якщо **наголос** у цих дієсловах падає на **перший** склад (на префікс):

Ich nehme an dem Konzert teil. — *teilnehmen*
 Я беру участь у концерті.

Das Konzert findet morgen statt. — *stattfinden*
 Концерт відбудеться завтра.

Er setzt uns an das andere Ufer über. — *übersetzen*
 Він перевозить нас на інший берег.

Якщо присудок складається з **двох дієслів** або наголос падає не на перший склад (не префікс), то **не відокремлюємо** нічого:

Ich will das Fenster aufmachen. *Я хочу відчинити вікно.*

Ich kann nicht an dem Wettkampf teilnehmen. *Я не можу взяти участі у змаганнях.*

Er übersetzt den Text. *Він перекладає текст.*

Дієслова *brandmarken, frühstücken, handhaben, kennzeichnen, langweilen, liebäugeln, lobpreisen, maßregeln, mutmaßen, radebrechen, rechtfertigen, schlafwandeln, schlussfolgern, weissagen* і *wetteifern* не відокремлюють своєї першої частини, хоча на неї падає наголос:

Ich frühstücke (снідаю). *Er langweilt sich (нудьгує).*

Якщо дієслово має одночасно два префікси, — спочатку відокремлюваний, а потім невідокремлюваний (*abberufen, anberaumen, anerkennen, ausverkaufen, vorbereiten* та ін.), то відокремлюємо лише відокремлюваний префікс, а невідокремлюваний — ні:

Ich erkenne meine Schuld an. *Я визнаю свою вину.*

Wir bereiten das Frühstück zu. *Ми готуємо сніданок.*

Якщо дієслово має одночасно два префікси, — спочатку невідокремлюваний, а потім відокремлюваний (*beantragen, beauftragen, bevorzugen, veranlassen* та ін.), то нічого не відокремлюємо:

Ich bevorzuge helle Töne. *Я віддаю перевагу світлим тонам.*

Дієслова із закінченнями **-eln** і **-ern** в Infinitiv I (*basteln, lächeln, sammeln, zweifeln; ändern, bewundern, rudern* та ін.) мають у першій та третій особах множини закінчення **-n**. Дієслова із **-eln** втрачають **e** в першій особі однини (дієслова із **-ern** втрачають **e** факультативно в розмовній мові):

sammeln — *ich sammle, sie sammeln;*

rudern — *wir rudern, ich rud(e)re*

Уживання Präsens Indikativ Aktiv

Основна сфера вживання Präsens Indikativ Aktiv — це вираження дії, яка відбувається зараз, у т. ч., якщо дія почалася раніше і продовжується зараз (у тому випадку часто з прийменником *seit*):

Ich arbeite jetzt (працюю зараз). Ich studiere seit zwei Jahren Deutsch.

Präsens Indikativ Aktiv вживається також для вираження дій та процесів, які відбуваються постійно, або загальних (постійних, вічних) закономірностей чи істин (наприклад, у прислів'ях чи афоризмах):

Ich mache immer (роблю завжди) Morgengymnastik. Die Sonne scheint im Sommer (світить влітку) hell. Borgen macht Sorgen. Der Mensch lebt nicht vom Brot allein.

За допомогою Präsens Indikativ Aktiv можна виразити також наказ чи категоричне прохання:

Du schweigst jetzt! Ihr geht jetzt ins Bett!

Якщо обставина часу, підрядне речення або контекст вказують на спрямованість у майбутнє, то Präsens Indikativ Aktiv можна вживати для вираження майбутньої дії (замість Futur I):

Ich fahre morgen (поїду завтра) nach Kyjiw.

Perfekt Indikativ Aktiv

Схема утворення Perfekt Indikativ Aktiv

<i>haben</i> або <i>sein</i> (в Präsens Indikativ Aktiv)	+	Partizip II основного дієслова
---	---	-----------------------------------

Ich habe eine Blume gemalt. Er ist in den Wald gegangen.

Вибір допоміжного дієслова

За допомогою дієслова *sein* утворюють Perfekt (а також Plusquamperfekt) **неперехідні** дієслова, а саме ті, які означають рух як **переміщення у просторі** з одного місця в інше (*gehen, fahren, fallen, kommen, springen, verschwinden* та ін.), або дієслова, які означають **зміну стану** (*aufstehen, einschlafen, entstehen, erwachen, sterben, verblühen, verhungern, verwelken* та ін.), а також дієслова *sein, werden, bleiben, begegnen, gelingen, geschehen, glücken, misslingen, passieren*:

Ich bin hoch gesprungen. Я стрибнув високо.

Er ist zur Schule gegangen. Він пішов до школи.

Wir sind nach Berlin gefahren. Ми поїхали до Берліна.

Die Blumen sind verwelkt. Квіти зів'яли.

Ich bin schnell eingeschlafen. Я швидко заснув.

Er ist früh aufgestanden. Він встав рано.

Ich bin im Kino gewesen. Я був у кінотеатрі.

Es ist dunkel geworden. Стало темно.

Ich bin zu Hause geblieben. Я залишився вдома.

Примітка: Дієслова *abnehmen, aufhören, nachlassen* і *zunehmen* утворюють Perfekt за допомогою дієслова *haben*, хоча вони виражають зміну стану (*abnehmen, nachlassen* і *zunehmen* перехідні):

Sie hat stark abgenommen. Er hat damit endlich aufgehört.

Примітка: Перехідне дієслово *loswerden* утворює Perfekt за допомогою дієслова *sein*:

Sie ist ihren Husten endlich losgeworden.